

כגישה זו יכלה להתקיים לפני 11 שנה - אך לא נערכה. מדוע?

ר פשע שזכה לשם "עסק ביט" ועוררו מסעיר את המדינה. הוא סלע המחלוקת העיקרי בין דויד בן-גוריון ולוי אשכול, בין המערך הרפ"י.

אך פשע זה, שקיפה חי-אדם, הוא כאין וכאפס לעומת עסקי-הביט האמיתי של 1954. זהו פשע היסטורי, העלול לקבוע את גורלו של הדור. אילו היה קיים בית-משפט למשעים מסוג זה, היה מוגש בו השבוע כתב-האישום הבא:

הנאשמים: (1) דויד בן-גוריון, אז הסגל מאחורי הקלעים.

(2) משה שרת ז"ל, אז ראש-המח"י שלה ושר-החוק.

(3) ראובן שילוח ז"ל, אז האחראי הבלעדי לכל העניינים הערביים במח"י שלה ישראל.

(4) כל חברי ממשלת ישראל דאז, ובכללם שר-הבטחון פנחס לבון ו-שר-האוצר לוי אשכול.

(5) משה דיין, אז רמטכ"ל צה"ל.

העבירה: טיכול בודון של סיכוי לי שלום ישראלי-ערבי, ויצירת מצב שהוביל למחמת-טיני ולאפשרות של מלחמת-נר-ספות, תוך הקרבת חייהם של מאות ואלפי אזרחים ישראלים.

פרטי האישום: בזאת שבשנים 1954/55, מיד אחרי התבססות המלך עבדאלנאצר בשלטון במצרים, פנמו הנאשמים, ב-מסותף ובנפרד, לדחיית יוזמת-שלום מצ-

ז"ל, בהכחישו את הדברים, הסא כלפי האמת.

★ ★ ★
אחי שרת...

ס יפורו של אורבך הוא בקיצור זה: בשנת 1954 נסע לקאהיר כדי לתת, ביוזמתו, בין מצרים וישראל הוא נתקל ביחס אוהד מאד מצד גמאל עבדאלנאצר, שהביע נכונות להידברות. בין השאר נתן לו עבדאלנאצר מכתב אישי אל שרת, שפתח במילים הערביות: "אחי שרת", - צורת-פניה שהיא, אגב, מקובלת מאד על המנהיג המצרי.

תוך שיחותיו עם המנהיג המצרי, סיכם אורבך את הנקודות הבאות, בהסכמת ה-מצרי:

● הצדדים מוכנים לדיוקים ולהסדר מעשי, ללא חתימת הסכם פורמלי יימסקן האיומים ומעשה-האיבה בין מצרים וישראל.

● מצרים תפתח את תעלת-סואץ בי-פני סחורות ישראליות, בתנאי שלא תוב-אנה תחת דגל ישראל.

● ישראל (או היהדות הבינלאומית, מן הסתם) תעזור בשקיקמה הכלכלי של מצרים.

כאשר הושג הסכם על כך, נוחק ה-מגע באופן פתאומי, הסיבה, לדעתו של אורבך: הקמת ברית-בגדאד, בראשית 1955, שהרגיזה את המנהיג המצרי.

★ ★ ★
הזמנות לקאהיר

ד בר אחך ברור לגמרי: להבריה-פרל-מנט אין כל סיבה לשקר. אין לו מה להרויח מהפצת גירסה כוזבת. יתר על כן: הוא חוזר עליה בשיחות

תלוי במערב. מרכז הגוש החדש היה בגדאד, בה שלט משרתם נורי אל-סעיד.

עבדאלנאצר לא התנגד תחילה ל-ברית, מתוך תקווה שמצרים - הגדולה במדינות ערב - תהיה מרכזה. אך כ-שנסתבר לו כי הבריתים זוממים למסור את ההנהגה (וכן את אוצרות הכסף ו-הנשק החדשים) ליריבתה של מצרים בי-עולם הערבי, פנה נגד הברית ונגד המערב.

ממשלת שרת (כמו ממשלת בן-גוריון לפניו) הייתה משולבת לחלוטין במערך האנגלו-אמריקאי במרחב. ראובן שילוח, שהיה לו נסיון רב בשיחות-סעולה בין הש"י של ההגנה והאינטליגנציה הבריטי, סבר כי ישראל חייבת לשתף פעולה עם הבריתים בכל רחבי המרחב.

כיום ידוע כי הבריתים קיימו קשר בין ירושלים ובגדאד באותה תקופה, וכן למחרת הקמת ק"מ, וערב מיבצע-סיני.

כאשר החליט עבדאלנאצר כי ברית בגדאד מכנת כולה נגדו, וכי ישראל משולבת במערב זה, עברה כל גישתו לישראל (ולמערב) אל פסים אחרים.

ביום האחרון של חודש פברואר 1955, למחרת שובו של בן-גוריון למשרד-הבטחון, תקף כוח של צה"ל את מחנה הצבא המצרי ליד עזה, והרג עשרות חיילים מצרים בשותם. מעולם לא נמצאה סיבה סבירה להתקפה זו. אך רבים בעולם, ו-בעיקר במצרים, האמינו כי ממשלת ישראל פעלה לפי בקשת הבריתים והאמריקאים, שהשתמשו במקל-החובלים הישראלי כדי לשכנע את עבדאלנאצר שכדאי לו ל-הצטרף לברית-בגדאד. (גירסה זו פורסמה אז גם על-ידי העולם הזה).

אחרי התקפה זו, מובן מאילו שלא

מ. שרת מגיב:
"לא היה ולא נברא"
"לא היה ולא נברא" - זו היתה תגובת ח"כ משה שרת, בשיחה עם סופר "הארץ" בתל-אביב אתמול, על כתבה שפורסמה ב"העולם הזה", כי שגריר הודי בצרפת, מר סרדר פא-ניקאר, טען שעבדול-נאצר קיים, כ-שנתיים לפני מבצע סיני, מגע עם מר משה שרת, וכי לשרת אף הוצע - עממים - להפגש עם נאצר, אלא ש-הוא סרב.

הכחשת שרת ("הארץ" 12.2.59)
תחבולה ישראלית

רית, בניגוד לאינטרס ההיסטורי של ה-מדינה, ולסובת אינטרסים של מעצמות זרות. התביעה היתה מומינה כמה וכמה עדים. ביניהם, כעדה-המלך: חבר הפרלמנט ה-בריטי, מוריס אורבך.

★ ★ ★
לא היה ולא נברא

מיפמך ראשון יכול היה התובע ב-מישפט זה להגיש את גליון העולם הזה 1115, מלפני שש שנים. הוא הכליל גילוי סנסציוני של אורי אבנרי.

אחרי שורה של שיחות עם אנשי-מדינה, השגריר ההודי (לשעבר) בקאהיר, אישים צרפתיים ואישים ערביים, קבע ה-עורך: בשנת 1954 הביע גמאל עבדאל-נאצר, באמצעות שליחים שונים, נכונות להיפגש פנים-אל-פנים עם ראש ממשלת ישראל, משה שרת, לשם השגת הסדר.

שרת קיים מגעים, סירב לבסוף להיענות להזמנה. טענתו הפורמלית: בינתיים נתלו שני יהודים בקאהיר, שמצאו אשמים ב-ריגול ובחבלה.

השליט המצרי חזר על ההזמנה כ-עבור שנתיים, ערב מיבצע-סיני.

בעיני רוב הציבור הישראלי, ואולי גם רוב קוראי העולם הזה, נראה גילוי זה כפנטסטי. כי בינתיים השתרשה הדוקט-רינה כי נשיא מצרים הוא "היטלר של המזרח התיכון", מיפלצת שכל כוונתו אחת: להשמיד את ישראל.

משה שרת עצמו יצא ממש מגדרו, פי-רסם בהארץ (12.2.59) הכחשה סוטאלית: "לא היה ולא נברא" (ראה גלופה). כ-אשר השיב העורך במכתב ארוך להארץ, ובו פרטים מפורשים, תוך ציון תאריך, כי, שמות ועדים, חזר שרת על הכחשתו באותו גליון בלשון קיצונית עוד יותר, תוך השמעות קשות כלפי העתון.

השבוע בא אורבך, ותאר, בסיפור ארוך ומפורט בשבועון הבריטי המכובד, גיואי-כרנויגל, את השתלשלות העניינים. לאור סיפור זה לא נשאר שמץ של ספק כי עורך העולם הזה צדק, וכי משה שרת

פרטיות מזה זמן רב, ובצורה זו הגיעו הדברים בשעתו גם אל עורך העולם הזה (שלא ראה את עצמו חופשי לגקוב ב-שמו של אורבך, בהקשר זה, ללא הסכמתו).

אך יש גם כמה וכמה נסיבות, המסייעות מאד לגירסתו של אורבך:

● השגריר ההודי פאניקאר, יידי-כונש של עבדאלנאצר ואיש-אמונו של נהרו, אישר באוזני עורך העולם הזה כי עבד-אלנאצר היה מוכן באותה תקופה ל-גישה פנים-אל-פנים עם שרת. הוא הוסיף כי גם הוא, פאניקאר, מסר על כך אישית לשרת כאשר נפגשו באוים.

● באותה תקופה אמנם הרשתה מצ-ריים לאוניות זרות להעביר במתלת-סואץ סחורות מישראל ולישראל. (ממשלת ישראל אל הפרה הסכם אילם זה על-ידי ש-ליחת האוניה בת גלים, תחת דגל ישראל, אל התעלה. האוניה הוחרמה, ומאו נאסר מעברן של סחורות ישראליות בכלל.)

● עוד קודם לכן הוזמן אליו עבד-אלנאצר לקאהיר קצין ישראלי בכיר, עימו התיידד בזמן המלחמה בכיס פאלוגיה. משרד-החוק אסר על האיש להיענות ל-הזמנה.

● גם באוזני אישים רבים אחרים, כגון פאניקאר וראש ממשלת-מאלטה, הביע עבדאלנאצר אז נכונות להסדר עם ישראל. כדי להבין את הרקע, יש לזכור את התקופה. זה עתה הצליח עבדאלנאצר ל-התגבר על מוחמת נגיב, ראש-המדינה ה-ראשון אחרי הדחת פארוק. כפי שהיה מודה כיום, לא היתה לו עדיין שום חוכמת פוליטית מגובשת. הוא קיווה עדיין לשתף פעולה עם המערב. הוא עמד ל-חתום על הסכם עם הבריתים, לפינוי הצבא הבריטי מבסיסיו באזור תעלת-סואץ.

אין ספק כי באותם הימים לא היתה לו גישה מנוגשת גם כלפי ישראל. הוא נתקל או לראשונה בבעייה זו. הוא היה מוכן להידברות עם שרת שמשום-מה נחשב אז - ועד יומו האחרון - בעיני ערבים רבים כידי-הערבים, בניגוד לבן-גוריון.

★ ★ ★
תשובה להזמנה: התקפה

דוע הפסיק עבדאלנאצר את המגע? סברתו של אורבך משכנעת מאד, אבל אינה מלאה. חסרה בה החוליה הישראלית. בסוף 1954 החליטו הבריתים, בהסכמת האמריקאים, להקים במרחב גוש ערבי ה-

היה עוד מקום להידברות. אך חשוב לזכור: התקפה מוזרה זו, שלא תאמה שום אינטרס ישראלי, באה בשעה שהזמנתו של עבדאלנאצר לפגישה אי-שית עם שרת עוד היתה תלויה ועומדת!

★ ★ ★
מה הריץ את שרת?

שארה השאלה: מה הריץ את ה-גיבורים העגומים של פרשה זו? לכל אחד היתה גישה אחרת:

● לבון ודיין פעלו מתוך טירוף "אקטיביסטי". הם רצו במלחמה, שאפו למלחמה והתנגדו עקרונית לכל דבר ש-יכול היה לדחות את המלחמה. זאת אישר עתה גם דויד בן-גוריון, שמינה את שניהם.

● בן-גוריון פעל מתוך יחס אישי כלפי עבדאלנאצר. כאשר הגיע נגיב ל-שלטון, עשה בן-גוריון מיתחה של פיוס כלפיו. כי נגיב היה זקן, נראה בלתי מסוכן. ברגע שהגיע לשלטון במצרים קצין צעיר, נמרץ ודינאמי, החליט בן-גוריון שזהו האויב ויש לחסלו. יחסו המזר לעבדאלנאצר עד היום - יחס מהול של שינאה אישית והערצה אישית - קבע לו התנהגות בלתי-ראציונאלית. הוא שאף למלחמה מונעת, הגשים שאיפה זו בסוף 1956.

● שרת ושלוח, לעומת זאת, רקדו לפי חליל בריטי. הם האמינו כי עתיד המדינה תלוי בנוכחות האימפריאליים ב-מרחב, וכי אסור לה למצוא לשון משר-עם התנועה הלאומית הערבית.

ידוע כי הבריתים החליטו לחבל בכל הידברות ישראלית-ערבית, כשם שחיבלו במשך זור שלם בכל הידברות עירבית-ערבית בארץ-ישראל. יש על כך עדות חותכת מאותה תקופה: דום מינטוף, ראש ממשלת מאלטה, נפגש עם עבדאלנאצר והשיג את הסכמתו לפגישה עם שרת. באמצע המשא-המתן קיבל מיברק חריף מממשלת לונדון, שחבע ממנו להפסיק כל פעולה למען שלום ישראל-ערבי. מי-

● כאשר פנתה מחזרת ישראלית ל-אומנית באמצעות שליח יהודי, על ממשלת ישראל, בבקשת עזרה לתוכנית של מהפ-כה, השיב שלוח, בנוכחות איש-ציבור המקורב לעולם הזה: "זהו סירוף! אסור לנו לתת יד לשום ערבי הפועל נגד ה-בריטיס!"

הפגישה שלא היתה*
חבלה בריטית

נטוף הראה מיברק זה למנהיג המצרי, הודיע על כך לאישים ישראלים רבים. לאנגלים היה, כמובן, נימוק טוב לחבל בשלום. כי הם רצו להשתמש בישראל כשוט נגד מצרים, לשם שמירת ביטחונה. לשרת היתה, כמובן, סיבה נוספת ל-התנגד לכל הידברות: הוא פחד פחד-מזת מבן-גוריון, הזקן הנועם שישב ב-שדה-בוקר ויכול היה לפוצץ את הממשלה בכל רגע. הוא חשש שכל נסיון של הידברות יחשב על-ידי בן-גוריון לכניעה אישית בו, ויחירו חוצץ משדה-בוקר ל-ירושלים.

מי שיהיה?

במקום פרשת-לבון היתה נולדה, אז, פרשת-שרת.

★ ★ ★
תחבולה למען חנינה

אם כן, מדוע בכלל נכנסה ממשלת ישראל לכל הרפתקה הזאת? האם רצתה רק לשמור על הרושם, בעיני ה-עולם, שידעה מושטות שלום?

היתה לכל הפרשה סיבה נוספת, אותה גילו דוברי משרד-החוק השבוע, בחוכמת חם הרגילה, מבלי להרגיש בכך.

כאשר נודעו הגילויים המזעזעים של אורבך בישראל, נחד משרד-החוק. לא רק מפני שהגילויים מוכיחים כי שרת סטה מן האמת, בוויכוחו עם העולם הזה. אלא מפני שגילוי האמת מטיל צל שחור משחור על כל המשרד. שהרי הוא מוכיח שצדק מי שטען כי משרד-החוק אינו מוסד להשגת שלום עם הערבים, אלא חטיבה ללוחמה פוליטית בערבים.

לכן שינה משרד-החוק את עמדתו. שוב לא אמר: לא היו דברים מעולם. הוא גם לא יכול היה להגיד: אורבך משקר. לכן אמר: אורבך טועה. הוא כלל לא פעל למען שלום. הוא פעל רק להצלת נידוניה-ריגול בקאהיר.

בכך יצא המרצע מן השק. כי פירוש ההכחשה הוא זה: משרד החוק הניח לאורבך לפעול למען השלום, מבלי להתחון לכך הוא לרגע. הוא רצה לנצל את אורבך רק כדי להשיג חנינה. לא היה, כמובן, כל פסול בנסיון ה-נואש של ממשלת ישראל להציל את חייהם של שני הגברים, שהוכנסו לבוך על-ידי יוומה ישראלית חסרת-אחריות. נסיון זה היה נכון מראש לשלון, כי כמה ימים לפני כן תלה עבדאלנאצר את ראשי האחים המוסלמים. הוא לא יכול היה לחון ציונים, אחרי שתלה מוסלמים.

מסתבר, אימא, כי יוומה היסטורית, חרפצמית ואולי בלתי-חזונית, אשר יכלה לשנות את פני הדור ולהבטיח את עתיד המדינה - לא עניינה כשלעצמה את ממשלת ישראל. הממשלה רצתה לצלה רק כתחבולה להצלת שני נאשמים. כאשר הוצאו השניים להורג, פשט איבדה ממש-לת ישראל כל עניין בפרשה כולה. ההמשך ידוע.

* פוסט-מונטאז' בשטר העולם הזה 1425.